

**AN EXAMINATION OF OGUZ ATAY'S "RAILWAY STORY TELLERS - A DREAM" STORY
BASED ON TEXTLINGUISTICAL COHESION AND COHERENCE PERSPECTIVE**

**OĞUZ ATAY'IN "DEMİRYOLU HİKÂyecİLERİ-BİR RÜYA" ÖYKÜSÜNÜ METİNDİLBİLİMSEL
BAĞDAŞIKLIK VE TUTARLILIK GÖRÜNÜMLERİNDEN HAREKETLE İNCELEME¹**

A. Derya ESKİMEN²

ABSTRACT

Textlinguistics is one of the important branches of linguistics. In textlinguistics the relations between sentences are taken as basis in order to describe the literate text linguistically and semantically, to resolve and interpret it. Namely the text is examined based on its small, large and super structure. In this study the "Railway Story Tellers A Dream" story of Oguz Atay which entreats life stories of three story tellers in the station, station surrounding and wagons, working in railway station in a mountain top town were handled. This story is the eight and last story in his piece of art named "Waiting for Fear" where all stories of the author were compiled. Aim is to evaluate the connections between sentences forming the text. Atay, as being an intellectual with a unique style in Turkish literature is a person who is unsatisfied with some issues and who has messages to convey to readers. The messages he wanted to convey in his messages are hidden in meaning layers under the surface structure. In the study these properties of the story was conveyed by textlinguistic resolution method. Literate texts, especially short stories and stories including ironic meaning like the text handled in the study are very important in language and literature education as they include unique linguistic structures and stylistic properties. Oğuz Atay is not only an important name for Turkish Literature but also a famous name taking place in Turkish Literature and Language Narration text books. Therefore the short story of Atay was subject to textlinguistic examination as its linguistic and configurative structure includes unique properties in the context of language and literature education at high school level. In the study initially correlation was emphasized and the small structure of the text namely referential relations, relation elements, repeated words, reason-result relations were handled. In the section of story which was evaluated in the context of consistency, the meaning depth and levels were submitted to us based on the consistency elements.

Key Words: Language and literature education, textlinguistics, cohesion, coherence, text linguistic analysis, railway story tellers - a dream.

¹ I. Uluslararası Türkçe Eğitimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

² Arş. Gör. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, deryaeskimen@hotmail.com

ÖZET

Metindilbilim, dilbilimin önemli kollarından biridir. Metindilbilimde, cümleler arası ilişkiler esas alınarak, edebî metnin dilbilgisel ve anlamsal olarak betimlenip, çözümlenmesi ve yorumlanması gerçekleştirilmektedir. Yani metin; küçük, büyük ve üst yapısından hareketle incelemeye tabi tutulur. Bu çalışmada, Oğuz Atay'ın, bir dağ başı kasabasında, demiryolu istasyonunda çalışan üç hikâyecinin istasyon, istasyon çevresi ve vagonlarda geçen hayat öykülerini konu edinen Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya³ öyküsü ele alınmıştır. Bu öykü, yazarın tüm öykülerinin bir araya toplandığı "Korkuyu Beklerken" adlı eserinde yer alan sekizinci ve son öyküdür. Amaç, metni oluşturan cümleler arasındaki bağları değerlendirmektir. Atay, Türk edebiyatında özgün bir üsluba sahip, bir aydın olarak, rahatsızlık duyduğu konuları, okuyucuya iletmek istediği mesajları olan bir isimdir. Onun eserlerinde iletmek istediği mesajlar, yüzey yapının altındaki anlam katmanlarında saklıdır. Çalışmada, öykünün bu özellikleri metindilbilimsel çözümlene yoluyla aktarılmaya çalışılmıştır. Edebî metinler özellikle de kısa öyküler ve çalışmada ele alınan metinde olduğu gibi içerisinde ironik anlam taşıyan öyküler, "kendilerine özgü dilsel yapılar ve biçimsel özellikler barındırmaları" nedeniyle dil ve edebiyat öğretiminde önemlidir. Oğuz Atay, Türk Edebiyatı için önemli bir isim olmakla birlikte, hikâye örnekleri Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım ders kitaplarında yer alan bir isimdir. Dolayısıyla lise seviyesinde dil ve edebiyat öğretimi bağlamında, Atay'ın kısa öyküsü, hem dilsel hem de biçimsel yapısı kendine özgü özellikleri barındırması sebebiyle metindilbilimsel incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışmada, öncelikle bağdaşıklık üzerinde durarak metnin küçük yapısı yani, cümleler arasındaki "gönderimsel ilişkiler", "bağıntı öğeleri", "yinelenen kelimeler" ele alınmıştır. Öykünün tutarlılık bağlamında değerlendirilen bölümünde ise, anlam derinliği ve katmanları bize tutarlılık öğelerinden hareketle sunulmuştur. Tüm bu bulgulardan hareketle öykünün, yüzey ve derin yapı unsurları ele alınarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil ve edebiyat öğretimi, metindilbilim, bağdaşıklık, tutarlılık, metindilbilimsel çözümlene, demiryolu hikâyecileri-bir rüya.

1. GİRİŞ

Doğan Aksan (1999) metin kavramını, "iletişim sırasında gerçekleşen bir sözce ya da dil dışı etkenlerle bağlantılı bir sözceler bütünü"⁴ (s. 149) olarak tanımlamıştır. Metindilbilim ise, yazılı ve sözlü bir metni, metin yapan nitelikleri, metnin oluşturulmasında kullanılan iç yapı ve dış yapıyı, metni daha anlaşılır ve akılda kalıcı kılmayı sağlayan nitelikleri, prensipleri belirlemeye çalışan bilim dalı, modern belagat, kompozisyon bilimidir (Alan, 1994: 62)⁵ denilmiştir.

Kendine özgü araştırma yöntemleri geliştirmiş olan *metindilbilimde*, metni oluşturan ilkeler yedi tanedir. Bunlar; bağdaşıklık (cohesion), tutarlılık (coherence) amaçlılık/niyetlilik (intentionality), kabul edilebilirlik/benimsenirlik (acceptability), bilgisellik/bilgi vericilik/bilgilendiricilik (informativity), duruma uygun olma (stiuationality), metinlerarasılıktır (intertextuality) (De Beaugrande ve Dressler 1981 akt. Coşkun, 2005: 45-48; Aksan 1999 akt. Özkan; 2004: 170; Kılıç, 2002: 114-116).

³ Oğuz Atay, Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya, İletişim Yayınları, 11. Baskı, İstanbul, 2001 baskısındaki şekli esas alınmıştır.

⁴ Diğer metin tanımları için bk. Günay, 2001: 33; Aksan, 1991: 91-104; TDK, 2005:1382; Akbayır, 2006: 215.

⁵ Diğer metindilbilim tanımları için bk. Ayata Şenöz, 2005: 22; Oralış ve Ozil, 1992:37; Hengirmen, 1999: 276.

Bağdaşıklık ve tutarlılık yoluyla metinlerin dilbilgisel betimlemesi, anlamsal çözümlemesi gerçekleştirilmeye çalışılır. Zira Engin Yılmaz'ın (2010) da ifade ettiği gibi metin incelemelerinde artık, geleneksel olarak sözcüklerin veya cümlelerin belirlenmesi ve bu birimlerin aralarındaki ilişkilerin incelenmesi, yeterli ve geçerli bir yöntem sayılmamaktadır.

Metindilbilim ve Dil-Edebiyat Öğretimi

Metin, hayatın her alanında çok önemli bir iletişim aracıdır. Eğitimde, hele de dil eğitiminde metinlerin yeri çok önemlidir. Dil eğitimi, büyük oranda metinler merkezinde gerçekleştirilir. Derslerde, ders kitaplarındaki metinleri değerlendirmeye ve bu metinlerden hareketle yazılı veya sözlü biçimde yeni metinler oluşturmaya yönelik etkinlikler gerçekleştirilir (Coşkun, 2005: V). Dil ve edebiyat öğretimi için "öğretime materyal oluşturacak metinlerin seçimi ve hangi amaçlarla hangi tür metinlerin kullanılacağına doğru belirlenebilmesi büyük önem taşımaktadır" (Çifci, 2014: 155). Dolayısıyla Türk Dili ve Edebiyatı dersleri için metin seçimi, çözümleme ve değerlendirmesi büyük önem taşır. Metinlerin çözümlenmesinde izlenen yöntemlerden birisi de metindilbilimdir. Metindilbilimsel çözümlemelerin öğrencinin okuma ilgisini arttırdığı, okuma becerisini geliştirdiği; bunun yanında konuşma, sözcük öğrenimi, yazma, tartışma, yorumlama becerilerine yönelik de kazanımlar sağladığı çeşitli çalışmalarda (Coşkun, 2005; Dilidüzgün, 2008; Yılmaz ve Topal, 2010; Can, 2012; Aydın, 2012, 2013; Aydın ve Torusdağ, 2014; Çifci, 2014; Gökçe, 2013; Çintaş-Yıldız 2015) dile getirilmiştir. Bu bağlamda, metindilbilimsel çözümlemeleri, dil ve anlatım ile edebiyat derslerine katkısı açısından değerlendirmek önemlidir.

Türk edebiyatı ile dil ve anlatım öğretim programlarındaki şu amaçların metindilbilimsel çözümlemeyi içerdiği düşünülmektedir:

Öğrencilerin, "Okuma zevki ve alışkanlığını geliştirmeleri, araştırma, tartışma, anlama, değerlendirme ve yorumlama yeteneklerini geliştirmeleri, öğrencilerin; kazandıkları yöntem ve dikkatle karşılaştıkları her türlü yazılı ve sözlü metni anlamaları, değerlendirmeleri ve yorumlamaları, iletişim aracı olarak dilin işlevlerini kavramaları, Türkçe'yi doğru ve güzel kullanma yeteneği kazanmaları, kelime, cümle ve metin düzeylerinde dil-anlam ilişkisini kavramaları, metin ve metin parçalarını doğru ve güzel okuma, doğru anlama ve yorumlama becerileri kavramaları, anlatım türlerinin özelliklerini kavramaları, her anlatım türünde yazma becerisi kazanmaları, metin türlerinin özelliklerini kavramaları, dinlediklerini ve okuduklarını doğru inceleme ve anlama becerisi kazanmaları, Türkçe'nin kendine özgü ses, yapı ve anlam özelliklerini metinler çevresinde kavramaları, dil bilgisi kurallarını; ses, kelime, kelime grubu, cümle ve metin düzeylerinde doğru uygulama becerisi kazanmaları" (Türk Edebiyatı, 2011: 4-5; Dil ve Anlatım, 2011: 2-3). Dolayısıyla denilebilir ki, metindilbilimsel çözümlemeler, yalnızca dil ve anlatım dersini değil; edebiyat dersinin bazı amaç ve kazanımlarını da kapsamaktadır.

"Yazınsal metinler, dilin en güzel kullanım örneklerinin sergilendiği, diğer metin türlerinden farklı olarak daha dolaylı ve örtük bir dilin kullanıldığı çoklu anlam yapılarına sahip

metinlerdir. Metindilbilim, bunların algılanıp metin örgüsü dâhilinde yorumlanabilmesi için birtakım ipuçları sunar. Böylece okuyucu, yazarın amacına uygun olarak oluşturduğu metnin anlamsal ve estetik kodunu çözebilir ve onunla doğrudan iletişime geçebilir” (Aydın ve Torusdağ, 2014: 114). Bu bağlamda, çalışmada ele aldığımız metin türlerden birisi olan Oğuz Atay’ın bu kısa öyküsü, içerisinde pek çok anlam ve anlamsal katman barındıran Türk edebiyatı için önemli bir yazınsal yapıttır. Eserin metindilbilimsel çözümlemesinin, metnin daha rahat algılanıp; metin örgüsü dâhilinde yorumlanabilmesine katkı sağlayacağı ve okuyucuya birtakım ipuçları sunacağı düşüncesindeyiz.

Problem Cümlesi

Oğuz Atay’ın içerisinde ironik unsurlar taşıyan “Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya” adlı kısa öyküsünün bağdaşıklık ve tutarlık yönlerinden ele alınması, öykünün anlam derinliğini ve anlam katmanlarını ne ölçüde ortaya çıkarmaktadır?

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, Oğuz Atay’ın içerisinde ironik unsurlar taşıyan “Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya” adlı kısa öyküsünü bağdaşıklık ve tutarlık görünümünden hareketle incelemektir.

Çalışma, Atay’ın kısa ironik söylemli öyküsünü, yüzey ve derin yapı bağlamlarında ele almak; değerlendirmek ve üslubunun özelliklerini belli bir ölçüde tanımaya çalışmak açılarından önemlidir.

Oğuz Atay’ın eserlerinden çeşitli örnekler lise dil ve edebiyat öğretim program ve ders kitaplarında yer almaktadır. Dolayısıyla bu incelemenin, öğrencilerin Oğuz Atay gibi önemli bir edebî şahsiyeti yakından tanıması ve yazarın eserlerine yaklaşım açısından onlara yardımcı olacağı düşüncesindeyiz.

Araştırmanın Sınırlıkları

Alan yazında metin dilbilim alanında yapılan çalışmalarda metin *bağdaşıklığı* (*cohesion*) ve metin *tutarlılığı* (*coherence*) kavramları bazen birbirine çok yakın anlamda, bazen de birbirinin yerine kullanılmaktadır (Coşkun, 2005:9-10). Coşkun’un tespit ettiği ve bizim de eklemelerle katkı yaptığımız kadarıyla, alan yazında birtakım kavram farklılıkları vardır. Çoğu araştırmacı (Altunkaya, 1987; Koç, 1992: 275-296; Uzun, 1995; İşsever, 1995: 54; Günay, 2003; Özkan, 2004: 167-182; Yılmaz 2008) İngilizce’deki “*cohesion*” kelimesine karşılık “*bağdaşıklık*”, “*coherence*” kelimesine karşılık olarak “*tutarlılık*” kelimesini kullanmıştır. Bazı araştırmacılar (Yavuz, 2001; Kormalı, 1992: 263-273; Ruhi, 1992: 247-261; Ülkü, 1996: 22; Dilidüzgün 2008) “*cohesion*”a karşılık olarak “*bağlaşıklık*” kelimesini kullanmışlardır. Bazı çalışmalarda (Aydın 2012, 2013; Aydın ve Torusdağ 2013, 2014; Torusdağ 2013) “*cohesion*”a karşılık olarak “*bağlaşıklık*”; “*coherence*” kelimesine karşılık

olarak da “bağdaşıklık” kavramı kullanılmıştır. “Coherence” kavramına karşılık olarak “bağlaşıklık” kavramını kullanan araştırmacılar da (Ruhi, 1992; 247-261) vardır. Bu durum, kavram farklılıklarının yanı sıra metindilbilimsel inceleme boyutlarında da çeşitli farklılıklar yaratmıştır. Coşkun (2005), Özkan (2004), Yılmaz (2008), Can (2012), Gökçe (2013), Çintaş Yıldız (2015) incelemelerinde “bağdaşıklık (cohesion)” kavramını metnin küçük yapı, “tutarlılık (coherence)” kavramını büyük yapı ışığında ele almışlardır. Dilidüzgün (2005) ile Aydın ve Torusdağ (2013, 2014) bağlaşıklığı “cohesion” kavramı karşılığında ve küçük ölçekli yapı olarak ele almışlardır. Bunun yanında, Aydın ve Torusdağ (2013, 2014) gerek müstakil gerekse ortak gerçekleştirdikleri çalışmalarında bağlaşıklık kavramını “cohesion” kavramına karşılık ve metnin küçük ölçekli yapısı olarak ele almışlardır. Diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada tutarlılık “coherence” kavramı, bağdaşıklık karşılığında ve metnin büyük ölçekli yapısı olarak ele alınmıştır.

Bu farklılıkları belirtmekteki amacımız, alan yazında var olan farklı inceleme yöntemlerini göstermektir. Bu çalışmada ise metni oluşturan unsurlardan olan bağdaşıklık (cohesion) ve tutarlılık (coherence) görünümünden hareketle metnin küçük ve büyük ölçekli yapısı ele alınmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma grubu ile verilerin toplanması ve analizi üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel bir araştırma olup; tarama modelindedir.

Çalışma Grubu

Çalışmada Oğuz Atay’ın tüm öykülerinin bir araya toplandığı “Korkuyu Beklerken” adlı eserinde yer alan ve sekizinci öykü olan “Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya” ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. İncelemede metindilbilim öğelerinden olan, bağdaşıklık, tutarlılık unsurları ele alınmaya çalışılmıştır⁶. Elde edilen veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiş; içerik analizi yöntemi ile de metnin derin yapısına ve bu derin yapıda yer alan anlam katmanlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

⁶ Çalışmada metod olarak Prof. Dr. Engin Yılmaz’ın “Karanfiller ve Domates Suyu” Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım Çalışması ve “Vire” Hikâyesi Üzerine Metindilbilimsel Bir İnceleme” adlı çalışmaları esas alınmıştır.

3. BULGULAR

a. Metni İnceleme

Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya öyküsü yazarın tüm öykülerinin bir araya toplandığı Korkuyu Beklerken adlı eserinde yer alan sekizinci ve son öyküdür.

a. 1. Konu: Bir dağ başı kasabasında, demiryolu istasyonunda çalışan ve hayatlarını hikâye yazıp satarak kazanan üç hikâyecinin (anlatıcı, genç Yahudi ve genç kız) istasyon, istasyon çevresi ve vagonlarda geçen hayat öyküleridir.

a. 2. Özet: Anlatıcı/kahraman, genç Yahudi ve bir de genç kadın demiryolu istasyonunda çalışan üç hikâyecidir. Bu üç hikâyeci, aynı demiryolu istasyonunda, kendilerine tahsis edilen odalarda hikâyelerini yazarlar. Geceyarısı gelen trenlerdeki insanlara -sucuk-ekmek ve elma satıcılarıyla birlikte- da hikâyelerini satarlar. Hikâye satıcılarının amacı, günlük taze (!) hikâyeler yazmak ve tren yolcularına bunları (mallarını!) satabilmektir. Hikâyeciler, bunu yaparken istasyon şefi tarafından sıklıkla denetlenir; memur hikâyeciler, esnaf hikâyeciler nitelendirmeleriyle de alaya alınırlar. Anlatıcı/kahraman, genç kadınla bir gönül ilişkisi yaşar; ancak genç kadın onu terk eder. Eserdeki bir diğer kahraman olan genç Yahudi ise hastalıktan ve bakımsızlıktan dolayı ölmüştür. İstasyonda çalışan tek memur olan istasyon şefi de artık istasyona gelmemektedir. İstasyonda kötüye giden işler, kötü ülke şartları vb. sebeplerle zamanla gidip gelen tren yolcusu da (müşteri) kalmaz. Dolayısıyla anlatıcının hikâyelerini satabileceği ya da okuyabileceği kimse kalmamıştır. Anlatıcı/kahraman istasyonda yapayalnız kalmıştır. O da artık okuyucusuna yazdıklarını mektup yoluyla ulaştırmak ister; fakat elinde ne kendi adresi ne de göndereceği okurun adresi vardır. O da okuyucusuna şöyle seslenir: Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?

a. 3. İzleksel (Tematik) Yapı: Öykü; toplam 18 paragraftan ve 289 cümleden oluşmaktadır.

I. Başlangıç: 1. paragraf: Öykünün geçtiği yer, öyküde yer alan kişiler, öyküdeki kişilerin yaptığı iş (1.- 4. cümleler arası), istasyonda çalışan hikâyecilerin çalışma zamanları, istasyonda çalışan diğer (sucuk-ekmek, ayran, elma) satıcılar (5.-11. cümleler arası), istasyondaki tek memur olan istasyon şefi, hikâye kahramanlarının şef ile olan ilişkileri (12.- 19. cümleler arası), genç Yahudi'den bahsediş (20.-25. cümleler arası).

II. Anlatı: 2. paragraf: Hikâyecilerin memur ve esnaf olarak nitelendirilmeleri ve onlarında tıpkı bir esnaf gibi hikâyelerini satmaya çalışmaları, satarken yaşadıkları zorluklar ve bunun ironik anlatımı (26.-43. cümleler arası), 3.4.5. paragraf: Anlatıcı/kahramanın diğer satıcılarla ve esnafla olan ilişkileri (44.-96 cümleler arası), 6.7. paragraf: İstasyon şefinin yasa, yönetmelik, kanun maddeleriyle hikâyecilere müdahalesi (97. -115. cümleler arası), 8. paragraf: Kahraman/anlatıcının âşık olması (116.-120. cümleler arası), 8.9. paragraf: Kahraman/anlatıcının sanatlarını yaparken karşılaştıkları güçlükler (125.-147. cümleler

arası), 9.10.11. paragraf: Kahraman/anlatıcı genç Yahudi'nin ve sevgilisinin yerine yazmaya başlaması (148.-183. cümleler arası), 12. paragraf: Kahraman/anlatıcının aklının karışması (184.-210. cümleler arası), 13. paragraf: Kahraman/anlatıcının yiyecek satıcıları, genç Yahudi ve genç kadınla olan ilişkileri (202.-211. cümleler arası), 14.15. paragraf: Savaşın bitmesi, genç Yahudi'nin ölmesi, kadın öykücünün anlatıcı/kahramanı terk etmesi. Anlatıcı/kahramanın hafızasında gidip gelişler yaşaması. İyi yazdığını düşünen; fakat anlaşılmayan kahraman/anlatıcı ve tamircinin de gidişi (212.-259. cümleler arası).

III. Bitiş: 16.-17. paragraf: "Bakkal daha veresiyeyi kesmedi" cümlesiyle yazarın âdeta okuru bir rüyadan uyandırması. Artık yalnızca anlatıcı/kahraman vardır. İstasyon şefi de gitmiş, anlatıcı/kahraman yapayalnız kalmıştır. Bir mektup yazmak ve okuyucusuna iletmek ister. Adresi bilmez ve soramaz (260.-288. cümleler arası), 18. paragraf: Anlatıcı/yazar okuruna söylemek istediğini doğrudan doğruya kendi ağzından verir: Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba? (289. cümle).

Metnin küçük ölçekli yapısını oluşturan her dil ögesi, metnin büyük ölçekli yapısını oluşturan bir yapı taşıdır ve metnin diğer ögeleri ile metin örüntüsünü gerçekleştirerek metnin anlam kazanmasını sağlamaktadır (Dilidüzgün, 2008: 190). Bu bölümde ele alacağımız bağdaşıklık, metnin küçük ölçekli yapısını oluşturan unsurlardan biridir. Çalışmamızda, öncelikle bağdaşıklık üzerinde durularak metnin küçük yapısı ele alınmış; Halliday ve Hasan'ın (1976) ortaya koyduğu beş temel başlıkta ("gönderimsel ilişkiler", "bağıntı ögeleri", "kelime bağdaşıklığı", "eksilteli anlatım" ve "değiştirim") cümleler arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir.

1. Metnin Bağdaşıklık Görünümleri

Bağdaşıklık, cümleler arasındaki dilbilgisel ilişkileri ve yüzey yapıyı ele alır. "Bağdaşıklık, bir metnin yüzey yapısındaki dilbilgisel özelliklerdir ve bunlar cümleler arası bağıntıları belirler" (Ögeyik, 2008: 15). "Bağdaşıklık (cohesion), bir metni oluşturan sözcükler arasında anlam bağıntısıyla birlikte dilbilgisel ilişkilerin bulunması durumunu anlatır. Bu ilişkiler ise, yerine göre *gönderimlerle* (reference) sağlanır (Aksan,1999:151 akt. Özkan, 2004: 171). Aşağıda öyküde tespit edilen gönderimsel ilişkilere yer verilmiştir.

1.1. Gönderimsel İlişki:

Bağdaşıklığın ilk unsuru gönderimdir. "Gönderim, metinde bir kavram, varlık veya durumu ifade eden bir söz, bir kez söylendikten sonra aynı cümlede veya yakınındaki bir başka cümlede bu sözün aynen söylenmesi yerine, onu karşılayan bir başka kelimenin, kelime grubunun veya ekin kullanılması ile oluşur" (Coşkun, 2005: 74). Bu çalışmada, gönderimsel ilişki, art gönderimsel ve ön gönderimsel olarak ele alınmıştır.

1.1.1. Art Gönderimsel İlişki:

Öyküde daha önce kullanılmış öncüllere gönderimler yapılmıştır. "Bir sözcük, ek veya ifadenin metin ya da cümlede içinde kendisinden daha önce söylenmiş başka sözcük ve ifadeleri işaret etmesine, onlarla anlam ilişkisi kurmasına art gönderim denir" (Çeltek, 2008).

Türkçede, gönderimsel bağdaşıklık öğelerini kişi adıları, gösterme adıları, dönüşlülük adıları, gösterme sıfatları, iyelik ekleri, belirtme ekleri, ilgi ekleri ve kişi ekleri sağlamaktadır.

Kişi adılı:

Adılar yazınsal metinlerde tümcelerinde çoğunda özne olarak ortaya çıkarlar, bu nedenle de metinsel bağdaşıklık oluştururlar. Adılar aynı zamanda öyküde kişilerarası ilişkileri kurmaya yararlar (Erden, 1998: 74). Hikâyede, birinci, ikinci ve üçüncü kişi tekil ve çoğul adıları *gizli ve açık özneler* olarak sıklıkla kullanılmıştır. Gizli özne tümcelerinde sadece kişi eki olarak ortaya çıkar (Erden, 1998: 70). Dolayısıyla adılar iyelik ekleri, belirtme ekleri, ilgi ekleri, kişi eklerini de karşılamaktadır.

Anlatıcı aynı zamanda hikâye kahramanlarından birisidir. Dolayısıyla, "metinde "ben" adılıyla karşımıza çıkan kullanım, anlatımın birinci kişi odaklı oluşuna işaret etmektedir" (Özkan, 2004:172). Anlatıcı/kahraman kendinden bahsederken yahut kendine yönelik ifadelerde "ben" adılıyla gönderim yapılmıştır.

1. paragraf 24. cümle: Fakat **ben** sıramı genellikle genç Yahudiye veriyordum. 25. cümle: **Ben** o sıralarda aşk hikâyeleri yazmağa başlamıştım.

İkinci tekil şahsı karşılayan "sen" adılı, öykü boyunca yalnızca bir kez kullanılmıştır. Bu adıl, anlatıcının seslendiği kişi yani okuyucudur:

18. paragraf 289. cümle: Ben buradayım **sevgili okuyucum, sen** neredesin acaba?

Üçüncü tekil şahsı karşılayan "o" adılı, hikâye kişilerinden istasyon şefi, genç Yahudi, genç kadın, tamirci ve bir yolcuya yönelik kullanılarak art gönderim oluşturmuştur:

İstasyon şefi:

1. paragraf 12. cümle: Oysa **istasyon şefiyle** de aramız iyiydi; fakat nedense genellikle bizi uyandırmayı ihmal ediyordu istasyonun bu tek memuru. 13. cümle: **Ona** da hak veriyorduk bir bakıma: 15. cümle: **Ona** yaranmak için sık sık bedava hikâye veriyorduk; gene de bizi uyandırmayı unutuyordu bazen. **10. paragraf** 173. cümle: Kendisini örnek veriyordu: Hiç **istasyon şefi** demiryollarının dışında iş yapıyor muydu? **Ona** boş yere her gün demiryolları ile ilgili konular bulmanın zorluğunu anlatmaya çalıştım.

Tamirci:

15. paragraf 254. cümle: Fakat karışık ve akıl erdirmedığım bir dünyayı anlatıyordu **tamirci**. **Ona** okumağa çalıştığım hikâyelerimi de dinlemiyordu. Günlerimi yarı aç yarı tok geçiriyordum.

Genç kadın:

9. paragraf 157. cümle: Evet **genç kadını** seviyordum, sık sık **onun** kulübesine giderken yahudinin evinin önünden geçmek zorunda kalıyordum ve bu durumdan sıkılıyordum. **Sevgilim** de yorgun ve bezgindi; **onun** da hikâyelerine yardım etmek zorundaydım.

Genç Yahudi:

9. paragraf 159. cümle: **Genç Yahudi'nin** de hastalığı ilerlemişti. Artık her gece, eskisi gibi hikâye satmaya çıkamıyordu; hikâyelerinin sayısı da gittikçe azalıyordu. Son günlerde **onun** hikâyelerini de ben yazmaya başlamıştım.

Yolcu:

15. paragraf 226. cümle: Bir gün -yani bir süre sonra- **bir yolcu** daha önce -bir süre önce- kendisine satmış olduğum hikâye hakkında ağır eleştirilerde bulundu. Sayfa numaraları da karışıktı. Ben de **ona** bir haftadır aç olduğumu söyledim.

Çoğul adılar, metinde hikâye satıcıları (biz), diğer satıcılar (onlar) olmak üzere bir sınıflandırmayı işaret eder mahiyette kullanılmıştır:

Biz:

1. paragraf 7. cümle: Öğleden sonra gelen posta trenlerinde daha çok elma, ayran ve sucuk-ekmek satılırdı. 8. cümle: Bu saatlerde genellikle **biz hikâyeciler** uyurduk. 9. cümle: Böylece gece için de dinlenmiş olurduk: çünkü **bizim** bütün ümidimiz, gece yarısından sonra geçen tek eksprese bağlıydı. 10. cümle: Öteki seyyar satıcılar bu saatlerde uyanıp gelemezlerdi çoğu zaman. 11. cümle: **Bizim de (hikâyeciler)** uyuyarak gece ekspresini kaçırdığımız olurdu.

3. paragraf 42. cümle: Çünkü güncel konuları işleyen hikâyeler yazıyorduk ve bir iki günlük modası geçmiş hikâyeleri uzattığımız zaman yolcular yüzlerini buruşturarak, "Bunları biliyoruz, yeni şeyler yok mu?" diyerek bayat hikâyelerimizi suratımıza fırlatıyorlardı. 48. cümle: **Biz** hep son dakikada uyandığımız için, uyku sersemi çoğu kere önce yük vagonlarına çarpıyorduk telaşla.

Siz adılı hikâyede yalnızca bir kez kullanılmıştır.

2. paragraf 27. cümle: İstasyon şefi gülerek "memur hikâyeciler" diyordu bize. 32. cümle: **Siz** esnaf hikâyecilersiniz diyordu istasyon şefi bize.

Onlar:

4. paragraf 63. cümle: Allahtan, aldıkları malı doğru dürüst incelemden, üstelik iki misli para vererek kapışan yataklı vagon yolcuları vardı. Bunlar yemeklerini yemekli vagonda yedikleri için bizim **pis ayrıncılara, elmacılara ve sucuk-ekmekçilere** (özellikle **onlara**) aldırılmazlardı.

8. paragraf 123. cümle: **Öteki satıcılar** çabuk satmışlardı mallarını, hemen ayrılmışlardı istasyondan; son zamanlarda **onlarla** aramız iyi değildi.

12. paragraf 190. cümle: **Cephelerden akın akın dönen askerler** geçiyordu trenler dolusu. 191. cümle: **Onlardan** kırık dökük bilgiler toplayarak savaş hikâyeleri yazdım bir süre.

Gösterme adılı:

Gösterme adıları gösterme sıfatları gibi daha önceden eski bilgi taşıyıcısı söz parçacıklarının yinelenmesini engellemek amacına yönelik gönderisel bağdaşıklık görünümüdür (Özkan, 2004: 173).

Gösterme adıları "bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar"dır. Hikâyede "şu, şunlar" adılının kullanımına yönelik bir örnek yoktur.

Bu:

16. paragraf 260. cümle: Bu, **son yazdığım hikâyelerden biri**. **Bunun** gibi daha birçok hikâye birikti.

1. paragraf 16. cümle: Çoğu zaman, **kendiliğimizden uyanmak** zorundaydık. 17. cümle: Bütün gün de hikâye yazdığımız düşünülürse, **bunun** pek kolay bir iş olmadığı ortadaydı.

3. paragraf 52. cümle: **Trenin durduğu yer de iyi aydınlatılmıyordu. Özellikle bu**, bizim için çok önemliydi.

5. paragraf 187. cümle: Bazen, neşeli olduğum zamanlar, yani satışlar iyi gitmişse, **yiyecek satıcılarına hikâyelerimi okurdun**. (Genç kadın **buna** karşıydı).

Bunlar:

2. paragraf 40. cümle: **Son kopyalar** da oldukça silikti, **bunlara** pek alıcı bulamıyorduk. "**Bunları** biliyoruz, yeni şeyler yok mu?" diyerek **bayat hikâyelerimizi** suratımıza fırlatıyorlardı. Bu yüzden ekspres, **ikinci hatta, üçüncü perona** (**bunlara** "peron" denirse) yanaşmak zorunda kalıyordu.

4. paragraf 63. cümle: Allahtan, **aldıkları malı doğru dürüst incelemden, üstelik iki misli para vererek kapışan yataklı vagon yolcuları** vardı. **Bunlar** yemeklerini yemekli vagonda yedikleri için bizim pis ayrıncılara, elmacılara ve sucuk-ekmekçilere (özellikle onlara) aldırılmazlardı. 70. cümle: Yataklı vagon yolcuları da olmasa halimiz haraptı.

5. paragraf 95. cümle: **Satıcıların acıklı öykülerini anlatan hikâyeler** de yazmıştım. 96. cümle: **Bunları** dinlerken ayrıncı bile uyuyakalırdı. Kendini iyi hissettiği zamanlar masanın başına geçiyor **çok kısa hikâyeler** yazıyordu. İstasyon şefi **bunları** az buluyor.

15. paragraf 252. cümle: Kundura tamircisi de **dünyada olup bitenler hakkında birşeyler** anlatıyordu. **Bunların** neler olduğunu hatırladığımı sanmıyorum.

6. paragraf 97. cümle: İstasyon şefinin de yazdıklarımıza aldırıldığı yoktu: fakat nedense, **her hikâyemizden** muhakkak bir kopya alır ve **bunları** özenle dosyalayarak ayrı bir dolapta saklardı.

Onlar:

2. paragraf 41. cümle: **Hikâyeler** bir iki kere satılmadı mı eskiyor, **onlara** müşteri bulmak güçleşiyordu.

Dönüştürme adı:

Dönüştürme adı ile yapılan art gönderim kullanımları genellikle "kendi" adıyla gerçekleştirilmiştir:

8. paragraf 140. cümle: Geçen gecelerden birinde genç ve düzgün yüzlü bir yataklı vagon yolcusu, **kendisine** daha önce sattığımız hikâyelerin bir kısmını tanınmış bir eleştirmene gösterdiğini ve bu ünlü yazarın da hikâyeleri çok basmakalıp ve modası geçmiş bulduğunu söylemişti.

10. paragraf 171. cümle: İstasyon şefi bizi küçümsüyordu, yanılmıyorsam aslında her zaman küçümsemişti. 173. cümle: **Kendisini** örnek veriyordu: Hiç istasyon şefi demiryollarının dışında iş yapıyor muydu?

17. paragraf 285. cümle: **Kendi** adresimi de bu mektupta yazmak sorunu beni düşündürüyor.

Gösterme sıfatı:

Gösterme sıfatlarının gönderim değeri, daha önce geçen eski bilgi taşıyıcı söz parçalarının yinelenmesini engellemek amaçlıdır (Özkan, 2004: 174). Gösterme sıfatı kullanımı ile yapılan art gönderim örnekleri:

1. paragraf 7. cümle: **Öğleden sonra gelen posta trenlerinde** daha çok elma, ayran ve sucuk-ekmek satılırdı. **Bu saatlerde** genellikle biz hikâyeciler uyurduk.

2. paragraf 30. cümle: Bir kere **parça başına ücret** alıyorduk. Ayrıca **bu ücret**, ekspres yolcuları tarafından ödendiği için resmi bir ödeme sayılmazdı.

3. paragraf 47. cümle: Bu yüzden ekspres, ikinci hatta, üçüncü perona (bunlara peron denirse) **yaşamak zorunda kalıyordu**. 48. cümle: Yiyecek satıcıları **bu durumu** daha önceden öğrendikleri.

13. paragraf 210. cümle: **Genç kadınla sessizce sevişiyorduk**. **Bu duruma** kısa sürede alıştım.

14. paragraf 212. cümle: **Aslında geçen sürelerin kısalığı hakkında kesin bir yargıya da varamıyordum**. 213. cümle: Alışmaktan başka çarem yoktu **bu duruma**.

15. paragraf 220. cümle: Aslında **ben yanıma genç kadının taşınmasını istiyordum**. 221. cümle: Ne var ki istasyon şefi, ben daha **bu isteğimi** belirtmeye fırsat bulamadan bir gün -bir süre önce- kunduracıyla görüldü. 228. cümle: **Kunduracıya genç kadının kulübesine geçmesini teklif etmeyi düşünüyordum**. **Bu düşüncem** de sanırım çok uzun sürmüştü.

17. paragraf 275. cümle: **Bakkal daha veresiyeyi kesmedi**. 276. cümle: Fakat **bu durum** artık bir süre daha bile süremez. 286. cümle: **Bu hikâyemi, ekspres ya da posta treni artık -belki de sadece belirli bir süre için- geçmediği halde, bir yolunu bularak okuyucularıma -artık müşterim kalmadı- iletebilsem bile, nerede bulunduğumu nasıl anlatacağım? Bu sorun** da beni düşündürüyor.

1.1.2. Ön Gönderimsel İlişki:

Öyküde, daha sonra anlatılacak olan kişi, durum ya da nesneye ait bilginin önceden verilip; kişi, durum ya da nesnenin daha sonra sunulmasıdır. "Ön gönderim anlamlı bir birimin yerini tutan bir ögenin söylemde ondan daha önce anılmasıyla ortaya çıkar" (Vardar 1998).

Metinde tespit edilen ön gönderimsel ilişki örnekleri şunlardır:

1. paragraf 4. cümle: **Seyyar hikâye satıcılığı** yapıyorduk. **İşimiz** pek parlak sayılmazdı.

2. paragraf 24. cümle: Fakat ben sıramı genellikle **genç Yahudiye** veriyordum. **Bu zayıf ve hastalıklı genç Yahudiyi** çok seviyordum. 25. cümle: Sonra **o bitip tükenmez tartışma** başlıyordu: Hayır **biz memur konumu içinde düşünülemezdik**: 30. cümle: **Bir kere parça başına ücret alıyorduk**. 32. cümle: **Biz de öteki satıcılar kadar bağırıyorduk malımızı satmak için**.

8. paragraf 116. cümle: **Üzüntüler içindeydim, üstelik aşık olmuştum. Elbette, üçüncü kulübede oturan genç kadına aşık olmuştum**.

16. paragraf 260. cümle: **Bu, son yazdığım hikâyelerden biri**.

18. paragraf 245. cümle: Ama gene de **ona** yazmak, hep **onun** için yazmak, **ona** durmadan anlatmak, nerede olduğumu bildirmek istiyorum. 246. cümle: Ben buradayım **sevgili okuyucum**, sen neredesin acaba?

1.2. Bağıntı Ögesi:

Metin içindeki olaylar ve durumlar arasındaki ilişkiler bağlayıcı yapılarla gerçekleştirilebilir. Bağlayıcı alt türü olarak bağlaçlar, metnin küçük ölçekli yapısında, ardışık sözcükler arasındaki anlamsal ilişkilerin açık olarak algılanmasını sağlayan belirginleştirici öğelerdir. Bu rolleriyle, ardışık sözcükler arasındaki eklem yerlerini işaret eder ve eklemlemenin sonucunda ortaya çıkan küçük ölçekli anlam ilişkilerini tanımlarlar (Uzun-Subaşı, 2006: 700).

Türkçedeki bağlama öğeleri işlevlerine göre ekleyici, ayırt edici, zıtlık, zaman-sıralama, koşul, açıklama, örnekleme, sebep olarak sınıflandırılmıştır⁷. Türkçede bağlaçlarla birlikte bazı edatlar ve zarflar da bağlama işlevi görebilmektedir (Uzun, 1990).

Hikâyede, karşıtlık, amaç, sebep, sonuç, katkı/sürerlilik, zaman, karşılaştırma, birlik, arda arda gelme ve almaşım (Günay, 2001: 81-82) sınıflandırmasına göre tespit edilen örnekler şöyledir:

1. paragraf 9. cümle: **Böylece** gece için de dinlenmiş olurduk: **çünkü** bizim bütün ümidimiz, gece yarısından sonra geçen tek eksprese bağlıydı. (sonuç-amaç)

2. paragraf 24. cümle: **Fakat** ben sıramı genellikle genç Yahudiye veriyordum. (karşıtlık)

8. paragraf 116. cümle: **üzüntüler içindeydim; üstelik** âşık olmuştum. (katkı/sürerlilik)

⁷ Coşkun (2005), bağlama öğeleri olarak ifade ettiği öğeleri ekleyici, ayırt edici, zıtlık bildiren, zaman-sıralama bildiren (öncelik, sonralık, eş zamanlılık, tekrar ve süreklilik bildiren), koşul bildiren, açıklama bildiren, örnekleme bildiren, sebep bildiren (sebep+sonuç, sonuç+sebep) bağlama öğeleri olarak ayrıntılı şekilde ele almıştır.

10. paragraf 170. cümle: Sevgilim, istasyon şefinin yemeklerini pişirip söküklerini dikiyordu, mesele çıkmasın diye. (amaç)

15. paragraf 223. cümle: Yalnız bitişikteki kunduracının gürültüsü aklımı karıştırıyordu **Çünkü** artık genç Yahudi yoktu; bir süre önce ölmüştü. (sebep)

16. paragraf 264. cümle: Henüz hepsini yazmış olmayabilirim. 267 cümle: **Son günlerde** istasyon şefini de nedense ortalarda göremiyorum. (zaman)

13. paragraf 200. cümle: Yöneticilerimizin adlarını da birbirine karıştırıyor **ya da** unutuyordum. **Öyle ya** yıllardır insan adlarını hiç yüksek sesle söylememiştim. (almaşım)

1. 3. Kelime Bağdaşıklığı:

Metinde geçen kişilerin, uzamın, eşyanın, durumun ya da bir başka nesnenin metnin tümünde yeri geldikçe yinelenmesi, tümceler arası bağıntı ögesi olarak değerlendirilir (Günay, 2001: 60). Bu tür kullanımlar, bir bütünlük ve süreklilik sağlamakla birlikte; konunun okuyucunun zihninde daha iyi yer etmesine yardımcı olmaktadır. Çalışmada, kelime bağdaşıklığı "aynı kavram alanından kelime kullanımı" ve "tekrar" başlıkları altında ele alınmıştır.

Metin, bir dağ başı kasabasında, demiryolu istasyonunda çalışan ve hayatlarını hikâye yazıp satarak kazanan üç hikâyecinin (anlatıcı, genç Yahudi ve genç kız) istasyon, istasyon çevresi, istasyondaki satıcılar ve müşterilerle vagonlarda geçen hayat öykülerini anlatır. Dolayısıyla, bu durum yazarın sözcük seçimine ve söz varlığına yansımıştır. Metinde, hikâye ve hikâyeci kelimeleri 62, istasyon ve istasyon şefi kelimeleri 44, satıcı kelimesi 17, memur kelimesi 9, demiryolu kelimesi ise 6 kez kullanılarak metnin bağdaşıklığı güçlendirilmiştir. Gittikçe, artık, geceleri, hepsi kelimeleri ise aynen tekrar edilerek anlatımda bir ahenk, süreklilik sağlanmıştır:

7. paragraf 205. cümle: Bence durum **gittikçe** kötüleşiyordu. Genç Yahudi **gittikçe** zayıflıyordu.

14. paragraf 214. cümle: **Artık** çok genç değildim. 215. cümle: Hikâye yazmaktan başka bir iş de bilmiyordum. 216. cümle: **Artık** büyük şehre gidemez, kendime yeni bir hayat kuramazdım. 217. cümle: **Artık** bir çırpıda biten ve beni telaşla peşinden koşturan kısa hikâyeler yazmak istemiyordum.

4. paragraf 76. cümle: Genellikle **geceleri** çalıştığımız için çok acıkıyorduk. 77. Cümle: Hikâyeleri **geceleri** yazıyor, geceleri temize çekiyor, **geceleri** satmaya çalışıyorduk.

16. paragraf 262. cümle: Hikâyelerimin **hepsi** kafamda. **Hepsini** çok iyi hatırlıyorum. Henüz **hepsini** yazmış olmayabilirim.

“Aynı kavram alanından kelime kullanımı”nda amacın, hikâyenin sonu için önemli bir anlam taşıyan Oğuz Atay’ın okura yönelik seslenişi olan o mektuba ait kavramların bir arada kullanılmasındır diyebiliriz:

17. paragraf 278. cümle: Bir **mektup** yazmak istiyordum, ama adres bilmiyordum. 279. cümle: 280. cümle: Yani hiçbir **adres** bilmiyordum. 281. cümle: Bana inanmazlardı, bunun için utanıyordum. 282. cümle: Bana **herhangi bir adres** söyler misiniz? diyemezdim. 283. cümle: Oysa herhangi bir adres yeterliydi benim için. 284. cümle: Bir zorluk daha vardı o zamanlar. 285. cümle: Şimdi de var -yani bir süre geçtiği halde- kendi adresimi de bu mektupta yazmak sorunu beni düşündürüyor. 286. cümle: Bu **hikâyemi**, ekspres ya da posta treni artık -belki de sadece belirli bir süre için- geçmediği halde, bir yolunu bularak **okuyucularıma** -artık müşterim kalmadı- iletebilsem bile, nerede bulunduğumu nasıl anlatacağım? 287. cümle: Bu sorun da beni düşündürüyor. 288. cümle: Ama gene de ona **yazmak**, hep **onun için yazmak**, ona durmadan **anlatmak**, nerde olduğumu bildirmek istiyorum. 289. cümle: Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?

Aynı kavram alanından kelime kullanımına yönelik bir diğer örnek:

15. paragraf 257. Cümle: Bunu tamirciye anlatamıyordum. Çünkü **gitmişti**, beni **yalnız bırakmıştı**. Son konuşmamızdan sonra -bir süre sonra tabii- istasyondan **ayrılmıştı**.

1.5. Eksilteli Anlatım:

Halliday ve Hasan (1976: 142) eksiltiyi, “metinde söylenmemesine rağmen anlaşılan şey” olarak tanımlar (akt. Coşkun, 2005). Bir başka tanımda Günay (2001), birbirine bağlı birden fazla cümledeki bazı sözcüklerin silinmesine karşılık bağlamdan yola çıkarak anlam bütünlüğünün sağlanabildiği anlatım türü (s. 83) olarak ifade eder. Metinde, eksilteli yapıların daha çok özne, nesne, tamlayan, yüklem, bağlaçların eksilteli kullanımlarıyla ortaya çıktığı gözlenmiştir. Eksilteli anlatımın amacı genellikle tekrarı önlemek ve dil ekonomisi olarak açıklanabilir.

2. paragraf 33. cümle: Aslında ben memur ya da esnaf olarak nitelendirilmek istemiyordum; **(çünkü)** biz sanatçıydık 34. cümle: Ayrıcalı bir durumda olmalıydık. 41. cümle: Hikâyeler bir iki kere satılmadı mı eskiyor, **(bu nedenle)** onlara müşteri bulmak güçleşiyordu.

4. paragraf 67. cümle: Onlara her zaman ilk kopyayı ayırırdık: **(çünkü onlar)** titiz müşterilerdi.

12. paragraf 188. cümle: Evet bazı olayları biliyordum: **(örneğin)** Savaş bitmişti.

15. paragraf 248. cümle: Böyle zamanlarda, bir de çok endişelendiğim zamanlarda eski canlılığımı buluyordum. 249. cümle: Sonra **(canlılığımı)** kaybediyordum.

1.5. Değiş-tirir:

"Değiş-tirir ögesinin işleyişi, metinde kimi kez bir adın, kimi kez bir eylemin, kimi kez de bir ya da birden fazla tümcenin tamamının yerini tutuşuna göre farklılık göstermektedir (Uzun, 1995: 63 akt. Özkan, 2004:178). Değiş-tirir, metinde bir ögenin yerini, bir başka ögenin alması yoluyla oluşur. Türkçede değiş-tirir, "aynı", "öyle" ve "böyle" kelimeleri ile oluşturulmaktadır (Coşkun, 2005: 74).

1. paragraf 19. cümle: Bu "yakamızı bırakmıyordu" sözüyle alay ediyordu istasyon şefi; biz de **böyle anlarda**, onun tek başına çalıştığını, her işe yetişemeyeceğini unutarak şiddetle eleştiriyorduk onu.

4. paragraf 61. cümle: Ayrıca **sık sık karartma yapıyor**, istasyonun ölgün ışıkları eserlerimizi büsbütün aydınlatmaz oluyordu. **62. cümle:** **Böyle gecelerde** çalışmak da anlamsızlaşıyordu.

2. Metnin Tutarlılık Görünümleri

Coşkun'un (2005) da ifade ettiği gibi dilbilimciler arasında metin tutarlılığının kapsamıyla ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte tutarlılığın bir metnin en önemli özelliği olduğu hususunda bir görüş birliği mevcuttur. Tutarlılık, bir metni oluştururken sözceler arasındaki anlam ve mantık bağıntısıdır (Aksan, 1998: 35; Toklu, 2003: 124-125). Yine yukarıda yer verilen tanımlara paralel olarak; tutarlılık, tümce ya da paragraf ögeleri arasında dilbilgisi açısından değil de anlamsal ilişkiler, çıkarımlar, sezdiriler ve sezdirimler açısından izah edilebilen bağıntılardır (Enkvist, 1989 akt. Erden, 1998: 45).

De Beaugrande ve Dressler (1981) bağdaşıklık ve tutarlılığın birbirinden kesin hatlarla ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir. Onlara göre tutarlılığın temelinde metnin anlamı vardır. (akt. Coşkun, 2005: 101). Özkan'ın (2004), aktardığına göre ise bağdaşıklık tutarlılık ile kimi yönlerden karıştırılmakta ise de tutarlılığın metin oluşturabilme özelliği bakımından metin parçaları arasında mantıksal düzen ve bağlantıya dayandığını bunun için ise bağdaşıklığa ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir (s. 171).

Bir metin, dilbilgisel yapısının yanında, anlam yönünden de incelenmelidir. Bu nedenle, metnin anlamsal yapısını incelemek için tutarlılık görünümüne bakmak gerekmektedir. Çalışmada tutarlılığı sağlayan unsurlar; özelleştirme, genelleştirme, sebep-sonuç ilişkisi, karşılaştırma ve karşıtlık ilişkisi olarak ele alınmıştır.⁸

⁸ Çalışmada metod olarak Prof. Dr. Engin Yılmaz'ın "Karanfiller ve Domates Suyu" Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım Çalışması ve "Vire" Hikâyesi Üzerine Metindilbilimsel Bir İnceleme" adlı çalışmaları esas alınmıştır.

2. 1. Özelleştirme:

Metindeki tutarlılık yapısının oluşturulmasında en sık başvurulan bağıntılardan biri, cümleler arasında kurulan özelleştirme ilişkisidir. Dizideki bütünlüğü bozmadan durumla ilgili ayrıntıların aktarılmasında, cümleler arasındaki özelleştirme bağlantısından yararlanılmaktadır (Uzun Subaşı, 1995: 113-114). Özelleştirmelerin ve örneklendirmelerin yazarın iletmek istediğini somutlama işlevi vardır (Günay, 2001: 328 akt. Gökçe, 2014:738).

1. paragraf 7. cümle: Öğleden sonra gelen posta trenlerinde daha çok elma, ayran ve sucuk-ekmek satılırdı. 8. cümle: Bu saatlerde genellikle biz hikâyeciler uyurduk. 10. cümle: Öteki seyyar satıcılar bu saatlerde uyanıp gelemezlerdi çoğu zaman.

2. paragraf 26. cümle: Evet, bir bakıma demiryolu idaresinin memurları sayılırdık: kulübelerimiz de istasyon binası için ayrılan alana kurulmuştu, üstelik hepsi birörnekti ve istasyon binası ile aynı mimarî özellikleri taşıyordu. 27. cümle: İstasyon şefi gülererek “memur hikâyeciler” diyordu bize. 32. cümle: Siz esnaf hikâyecilersiniz diyordu istasyon şefi bize.

4. paragraf 76. cümle: Genellikle geceleri çalıştığımız için çok acıkıyorduk. 77. cümle: Hikâyeleri geceleri yazıyor, geceleri temize çekiyor, geceleri satmaya çalışıyorduk. 80. cümle: Ayrancı, satamadığı ayranından ikram ederdi bize; nasıl olsa ertesi sabaha kadar ekşiyecekti ayranı. 82. cümle: Elmacı da -her zaman değil- bir elma soyardı bizim için.

10. paragraf 179. cümle: Ülkenin bu ıssız köşesinde birkaç kişiden ibaret küçük topluluğumuzda huzur içinde yaşamayı beceremiyorduk.

3. 1. Genelleştirme:

Hikâyede tespit edilen genelleştirilmiş bir yargı şöyledir:

2. paragraf 32. cümle: Siz esnaf hikâyecilersiniz diyordu istasyon şefi bize. 33. cümle: Aslında ben memur ya da esnaf olarak nitelendirilmek istemiyordum; biz sanatçıydık. 34. cümle: Ayrıcalı bir durumda olmalıydık.

4.1. Sebep-Sonuç İlişkisi:

Türkçede sebep bildiren bağlama ögelerinin başlıcaları şunlardır: bu sebeple, bu nedenle, bu yüzden, bunun için, bunun üzerine, diye, bundan dolayı, -mesi sebebiyle... Türkçede sonuç bildiren bağlama ögelerinin başlıcaları şunlardır: çünkü, şundan dolayı, demek ki... (Can, 2013: 52-53). “Metinde kurulan neden-sonuç ilişkisi, derin yapıya gönderimde bulunur. Neden-sonuç ilişkisi belirten cümleler, daha önce anılan durumları çağrıştırır. Böylece ileti, okurun zihninde canlı tutulur. Metinde karşılaşılan neden-sonuç ilişkileri, izlediği anlaşılır kılmaya ve anlamı tutarlı duruma getirmeye yöneliktir” (Gökçe, 2014: 740).

1. paragraf 5. cümle: İşimiz pek parlak sayılmazdı; çünkü istasyonumuza tren çok seyrek uğruyordu.

2. paragraf 26. cümle: Evet, bir bakıma demiryolu idaresinin memurları sayılırdık: kulübelerimiz de istasyon binası için ayrılan alana kurulmuştu, üstelik hepsi birörnekti ve istasyon binası ile aynı mimarî özellikleri taşıyordu. 27. cümle: İstasyon şefi gülerek, "memur hikâyeciler" diyordu bize. 28. cümle: Sonra o bitip tükenmez tartışma başlıyordu: Hayır biz memur konumu içinde düşünülemezdik: Bir kere parça başına ücret alıyorduk. 31. cümle: Ayrıca, bu ücret, ekspres yolcuları tarafından ödendiği için resmî bir ödeme sayılmazdı. 32. cümle: Siz esnaf hikâyecilersiniz diyordu istasyon şefi bize.

2. paragraf 41. cümle: Hikâyeler bir iki kere satılmadı mı eskiyor, onlara müşteri bulmak güçleşiyordu. 42. cümle: Çünkü güncel konuları işleyen hikâyeler yazıyorduk ve bir iki günlük modası geçmiş hikâyeleri uzattığımız zaman yolcular yüzlerini buruşturarak, "Bunları biliyoruz, yeni şeyler yok mu?" diyerek bayat hikâyelerimizi suratımıza fırlatıyorlardı. 42. cümle: O zaman da elma ve ayran satıcılarına kaptırıyorduk sıramızı

4. paragraf 80. cümle: Ayranacı, satamadığı ayranından ikram ederdi bize; nasıl olsa ertesi sabaha kadar ekşiyecekti ayranı.

10. paragraf 170. cümle: Sevgilim, istasyon şefinin yemeklerini pişirip söküklerini dikiyordu, mesele çıkmasın diye.

5. 1. Karşılaştırma:

Metinde karşılaştırma bağlantısının kurulması ile metin çözücünün metindeki bazı sezdirimleri, çıkarımları ve verilmek istenen mesajı daha kolay ve daha somut bir şekilde algılayabilmesi amaçlanmaktadır. Metinde karşılaştırma ilişkilerinin kurulması ile metin çözücünün dünya bilgisine başvurup, etkin olarak metni yorumlaması hedeflenmektedir (Yılmaz, 2008: 37).

Metnin derin yapısında tutarlılığı sağlamak amacıyla ve öyküde genel olarak karşılaştırılan; ayran, elma ve sucuk-ekmek satıcıları ile hikâye satıcıları ve aralarındaki rekabettir. Karşılaştırmanın işlevi, öykünün temel sorunu olan mektubu yazanın kimliği ve yazma amacı konularına ışık tutmaktır.

Bunun yanında istasyon şefi kendisi ile hikâye yazarları arasında da bir karşılaştırma söz konusudur. Öyküde tespit edilen karşılaştırma ilişkileri ile ilgili örnekler şöyledir:

2. paragraf 36. cümle: **Biz de öteki satıcılar kadar** bağıryorduk malımızı satmak için.

6. paragraf 101. cümle: **Bizi sucuk-ekmek yasalarıyla bir tutan anlayışa** her zaman karşıydım.

10. paragraf 171. cümle: **İstasyon şefi bizi** küçümsüyordu, yanılmıyorsam aslında her zaman küçümsemişti. 173. cümle: **Kendisini örnek veriyordu:** Hiç istasyon şefi demiryollarının dışında iş yapıyor muydu? Ona boş yere her gün demiryolları ile ilgili konular bulmanın zorluğunu anlatmaya çalıştım.

6.1. Karşıtlık İlişkisi:

Metinde karşıtlık ilişkisi kurmak suretiyle yazar çoğunlukla, unutkan bir hafızanın gitgellerini sunmuştur.

1. paragraf 15. cümle: Ona yaranmak için sık sık bedava hikâye veriyorduk; gene de bizi uyandırmayı unutuyordu **bazen**. 16. cümle: **Çoğu zaman**, kendiliğimizden uyanmak zorundaydık. **3. paragraf** 48. cümle: Biz hep son dakikada uyandığımız için, uyku sersemi çoğu kere **önce** yük vagonlarına çarpıyorduk telaşla. 49. cümle: **Sonra** vagonların çevresini dolaşmak, rayların arasından gece karanlığında dikkatle geçmek gerekiyordu.

8. paragraf 145. cümle: Birden genç yataklı vagon yolcusuna sinirlenerek buz gibi bir sesle, isterseniz **geri verin** hikâyeleri, paranızı da **alın** demiştim. **15. paragraf** 242. cümle: Ben de ona birkaç haftadır aç olduğumu **söyledim**. 243. cümle: Hayır **söylemedim**. Bunu birkaç yolcuya **-bir süre sonra-** söyledim. **Bir süre önceki** yolcuya her şeyi bilerek yaptığımı anlatmaya çalıştım. Birçok şeyi unutuyordum. **16. paragraf** 265. cümle: Şimdi bazı geceler, **eski alışkanlığım**la, gece yarısı uyanıyor ve bu **yeni hikâyelerimi** sepetime -ya da genç kadının sepetine, ya da şimdi ölmüş bulunan Yahudi'nin sepetine- özenle yerleştiriyorum, demiryoluna çıkıyorum.

4. YORUM VE SONUÇ

Oğuz Atay'ın Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya öyküsü, bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerine göre oldukça başarılı olarak değerlendirilmelidir. Yazarı anlayabilmek, eserlerinin "dilbilgisini ve aynı zamanda onun temelinde yatan toplumsal dizgeyi çözümlmek için zaman-eylem, adil-özne ve tümcelerarası neden-sonuç ilişkilerini yazarın sözcük seçimi ve kullandığı söz sanatlarıyla birlikte incelemek gerekmektedir" (Erden, 1998: 68). Buna yönelik çeşitli metin inceleme yaklaşımları söz konusudur. Metindilbilim bunlardan biridir. Ancak "bir metni anlayıp değerlendirebilmenin tek yolu metindilbilim değildir" (Aydın, 2007: 150).

Oğuz Atay'ın, yüzey yapıda, yani öykünün ilk okunuşunda sunduğu dilbilgisel bağdaşıklık, bu bağdaşıklık unsurlarının sıralı ve bir mantık içerisinde kullanımı kuvvetli ve başarılıdır. Yazar adıları, gösterme sıfatlarını, iyelik ekleri, belirtme ekleri, ilgi eklerini gönderimsel ilişkiler bağlamında çok sık kullanmıştır. Art gönderim yapılan cümlelere dikkat edilirse, yazar, gönderim yapacağı sözcüğü işaret, niteleme sıfatlarıyla daha da güçlendirmiş ve söyleyiş zenginliği katmıştır: "Çünkü güncel konuları işleyen hikâyeler yazıyorduk ve bir iki günlük

modası geçmiş hikâyeleri uzattığımız zaman yolcular yüzlerini buruşturarak, bunları biliyoruz, yeni şeyler yok mu?" diyerek bayat hikâyelerimizi suratımıza fırlatıyorlardı." (s. 187).

Öyküde **gönderimsel ilişkiler** oldukça fazladır. *Art gönderimler ve ön gönderimler*, öyküye bağdaşıklık kazandıran en önemli unsurlardan biridir. "Bütün bu dil özelliklerinin hangi sıklıkta ortaya çıktıkları metnin etkinliği üzerinde bir kaniya varmak amacıyla saptanır" (Toolan, 1990:69-70 akt. Erden, 1998: 74). Dolayısıyla, öyküde art gönderimi sağlayan adıl, sıfat ve zarf kullanımlarına yönelik bazı tespitler şöyledir: Öyküde anlatıcı aynı zamanda hikâyenin diğer üç kişisinden biridir. Dolayısıyla, anlatıcı ben adılını sıklıkla kullanmıştır. İkinci tekil şahsı karşılayan "sen" adılı, öykü boyunca yalnızca bir kez kullanılmıştır. Buradaki "sen", anlatıcının öyküde seslendiği kişidir ve hitap edilen kişi öykünün sonunda ortaya çıkar: "Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?".(s. 196). Bu kullanım aynı zamanda metnin çözümüne katkı da sağlar. Bununla ilgili olarak, Gürsoy, (2007) "Kaybolunan yerde yazarımız kendini buluyor. Buradayım diyor. Bu sesi duyduğumuz yerdedir Atay." der.

Yazar, birinci çoğul şahsı karşılayan "biz" adılını hikâye satıcılarını belirtmek için sıklıkla kullanmıştır. Üçüncü tekil şahsı karşılayan "o" adılını hikâye kişileri olan istasyon şefine, genç kadına, genç Yahudi'ye, tamirciye ve öykünün sonunda okuyucuya gönderim yapmak üzere kullanmıştır. Dilbilgisel özelliklerin kullanımının yanı sıra, gönderimsel ilişkiler onun öyküsünde üslubunun da bir parçası durumundadır. Gönderimsel ilişkilerde genellikle dil ekonomisi sağlama ve tekrara düşmeme mantığı söz konusudur; ancak Atay'da bu durum biraz farklıdır. Örneğin, "bizim de (hikâyeciler) uyuyarak gece ekspresini kaçırdığımız olurdu." ifadesinde, yazar, bizim adılının yanında, parantez içerisine hikâyeciler kelimesini de ilişirmiştir. "Cümlelerin gelişinden "biz" adılı ile işaret edilenin "hikâyeciler" olduğu açıktır. Ama Atay'ın tüm yapıtlarında neredeyse izi bulunabilecek iki izlekten birine karşılık gelir bu tutum: Yanlış anlaşılma korkusu ve var olamama endişesi. Bu iki izlek zaman zaman birbirine dolanarak bazen biri öne çıkarak tüm yapıtında sürer gider (Gürsoy, 2007: 345 akt. İnci, 2007: 345). Oğuz Demiralp'te bu durum, yazarın okura olan güven duygusuyla açıklanır. Buradan hareketle yazarın, okurun anlayamayacağı endişesiyle böyle bir kullanıma başvurduğunu yorumlayabiliriz. "İkimiz -genç kadınla ben" (s. 190) örneğinde de aynı durum söz konusudur. Dönüşlülük adılının art gönderimsel kullanımı kendi, benim kelimeleri ile sağlanmıştır. Gösterme adılı kullanımı ile yapılan art gönderimlerde birinci tekil şahsı karşılayan "bu" gösterme adılının daha çok hikâyelere ve birtakım olaylara yönelik kullanıldığı tespit edilmiştir. Birinci çoğul şahsı karşılayan "bunlar" adılının da hikâyelere ve birtakım olaylara yönelik olarak ve üçüncü çoğul şahsı karşılayan "onlar" adılının da yine hikâyelere yönelik kullanıldığı ifade edilebilir. "Bu" gösterme sıfatı da art gönderimsel olarak sıklıkla kullanılmıştır. Mekân olarak en çok kullanılan ve dolayısıyla zarflar yoluyla kendisine en sıklıkla art gönderim yapılan yer "demiryolu istasyonu"dur. "Demiryolu istasyonu" na yönelik "burada" gösterme zarfının kullanıldığı görülmüştür. Dolayısıyla böylelikle hem cümleler arası bağdaşıklık hem de metinde süreklilik sağlanmıştır. Atay'ın öykülerinde genellikle mekânlar ya da kişiler uzaktadır. Örneğin Korkuyu Beklerken hikâyesinde de

“toplumdan uzak, şehrin ücra bir yerinde oturan” bir hikâye kişisi vardır. Ve bu hikâye kahramanının hayatı çalıştığı küçük yazıhanesi ile evi arasında geçmektedir. Dolayısıyla yazar, sıfatları da bu yalnızlığı ve uzaklığı destekler nitelikte seçer: “Ülkenin büyük şehirlere uzak bir dağbaşı kasabasında, bir demiryolu istasyonunda çalışan üç hikâyeciydik.” (s. 185).

Gönderimsel ilişkilerin yanı sıra, yazar, bağdaşıklıkla diğer bir ögesi olan **bağıntı ögesine** de üslubunun bir parçası olarak yerinde ve etkili şekilde yer vermiştir. Atay, bilinç akışı tekniğine eserlerinde yer verir. Bu nedenle bir durumu anlatırken, kimi cümlelerde araya başka cümleler girer. Bilinç akışı tekniği ile zaman zaman anlattığı noktadan geriye dönüşler yaptığı olur. Bu noktada kaldığı yere dönüşlerde bağıntı ögelerini fazlaca kullanır. Metinde hikâye anlatıcısının zamanı belirleyememe durumu, kafa karışıklığı ve unutkanlığı da söz konusudur. Zaman uyumsuzlukları da bu nedenledir. Dolayısıyla yazarın, bıraktığı bir cümle ve zaman geçişlerine birkaç cümle aradan sonra evet, neyse, fakat, yani diyerek devam ettiği cümleler ve bu anlamda bağıntı ögelerini kullanma durumları da anlatımı daha etkili kılar: “...neyse biraz aklım karıştı. Fakat şöyle olmuştu: Yani genç kadın bir süre önce gitmişti. Birgün -yani bir süre sonra-bir yolcu daha önce-bir süre önce kendisine satmış olduğum hikâye hakkında ağır eleştirilerde bulundu.” (s. 195). Yazar, “nedense” ve “fakat nedense” bağıntısına da yer vermiştir. Yazarın, “fakat nedense” bağıntı ögesinin kullanımında “bildiği bir gerçeği bilmiyor gibi yaparak” sunmak amacıyla olduğu düşüncesindeyiz. Zira, böyle yaparak istasyon şefinin kayıtsız duruşuna vurgu yapar: “İronik anlatımın ilk ögesi gizlemektir. Yazar aslında gerçeği bilmektedir ama bilinçli bir bilmezlik sergiler” (Tosun, 2011: 20). “İstasyon şefinin de yazdıklarımıza aldıracağı yoktu; *fakat nedense*, her hikâyemizden muhakkak bir kopya alır ve bunları özenle dosyalayarak ayrı bir dolapta saklardı: Yönetmelikler böyle gerektiriyormuş” (s. 189); “Oysa istasyon şefiyle de aramız iyiydi; *fakat nedense genellikle* bizi uyandırmayı ihmal ediyordu istasyonun bu tek memuru.” (s. 186). Ve yine anlatıcının söylediği, “her şeyi bilerek yaptığımı anlatmaya çalıştım” (s. 195) ifadesinde de aslında hikâyenin genelinde var olan herşeyi bilen ama bilmezden gelen o ironik anlatıcıya işaret ettiğini de düşünürüz.

Kelime bağdaşıklığı bir diğer bağdaşıklık unsurudur. Yazarın, aynı kavram alanından kelimeler kullanması ve belirli kelimeler üzerinde fazla durması, okuyucuyu da belirli kavramlar etrafında odaklayarak metne katmıştır. Belirli bir tema etrafında, temanın parçaları olan bu kelimeleri, öykünün bütünlüğü içerisinde hem dilbilgisel bağdaşıklık hem de anlamsal bir tutarlılıkla kullanır. Öykünün yüzey yapısında yer alan bu kelimelerde derin yapıda yine birtakım problemleri sunma kaygısı yatar. Örneğin memur hikâyeciler, demiryolu idaresinin memurları, aynı işyerinde çalışan memurlar, esnaf hikâyeciler, istasyon şefi, istasyonun tek memuru, seyyar satıcılar, seyyar hikâye satıcıları derin anlamda bir problemin odaklarıdır: “İstasyon şefi gülerken, “memur hikâyeciler” diyordu bize. Memur, hikâyeci, esnaf, sanatçı kelimeleri sıklıkla bir arada kullanılır. Yazar, sanatçının memur mu? Yoksa esnaf mı? olduğu sorularını ve aslında bir problemi, ironik üslubuyla dillendirir. “Sanatçının ve aydının konumu; iktidara, devlete yakınlığı; yaşamını sürdürmek için gereken parayı kazandığı iş her zaman ve her yerde var oluşsal bir çelişki (Gürsoy, 2007: 347 akt. İnci, 2007: 347)” olarak algılanıp algılanmadığını sorgular. Yine hikâye, kavramlarının etrafında satıcı, mal, satış, müşteri kelimelerini de kullanır hatta *bayat hikâye, hikâye sepetleri, taze olarak hikâye satılan*

tek istasyon, mal satımı (hikâye için kullanılır) kullanımlarına da yer verir ki bu durum hikâyecileri adeta malını satan bir esnaf gibi resmederek eleştirisini sunar. Tüm bunlar hikâyenin izleğine yönelik göstergeler sunar. "Atay, hikâyeyi mantık dışı bir konuma sokarak hikâyenin ve hikâyecilerin toplumsal değerini ortaya koymayı amaçlar... yazarın, sanatçının toplum içindeki yerini eleştirdiği bir hikâyedir... Oğuz Atay yazarlığın popüleriteye yenik düşüşünü ironi ile eleştirir" (Köksal Dinler, 2014: 501-502). "Yazarın /sanatçının bir esnaf gibi bir pazarıcı gibi bağıra çağıra satmak zorunda oluşu, bir başka deyişle edebiyat yapıtının bir metaya dönüşme süreci anlatılmaktadır" (Gürsoy, 2007: 348-350 akt. İnci, 2007: 348-350). Atay, öyküde kimi kelime tekrarlarıyla okuyucuya öyküyle ilgili birtakım ipuçları ve anlatıma ahenk katar. Örneğin "artık ve gittikçe" kelimelerinin tekrarıyla, hikâyenin yaklaşan sonunu yani istasyonda zamanla hiç yolcu kalmaması, diğer iki hikâyecinin de yokoluşu durumlarını, sona yaklaşıldığını işaret eder mahiyette anlatıma bir ritim katarak sunmuştur: "Artık çok genç değildim. Artık büyük şehire gidemez, kendime yeni bir hayat kuramazdım;" "Bence durum gittikçe kötüleşiyordu" (s. 190, 194).

Eksilteli anlatıma yönelik kullanıma bakıldığında yazarın genellikle sebep sonuç ilişkilerine yönelik bağdaşıklığı sağlayan bağlaçları kullanmadığı; birkaç yerde de adil, nesne ve yüklem eksikliğini görürüz. Sebep sonuç ilişkilerine yönelik bazı edat ve bağlaçlar yerine noktalama işaretleri kullanılmıştır.

Bu hikâyede, **değiştirim unsuru** bağdaşıklığı sağlamak için en az kullanılan ögedir. "Türkçede değiştirim, "aynı", "öyle" ve "böyle" kelimeleri ile oluşturulmaktadır" (Coşkun, 2005: 74). "Savaş bitmişti. Bu arada birçok şeyi hatırlayamıyordum: Savaş bizim ülkede mi geçmişti? *Böyle zamanlarda*, bir de çok endişelendiğim zamanlarda eski canlılığımı buluyordum." (s. 195). Ve benzeri ifadelerde, değiştirim ögesinin kullanımı bize topluma yabancılaşmış anlatıcı/yazar karakterini gösterir. Aslında bu yabancılaşmış, sosyal hayata karışamayan karakterler Oğuz Atay'ın Korkuyu Beklerken hikâyesindeki başkarakterde de yer alır. Zira Atay'da "anlatının özeği bir başkişidir hep; ... başkişilerin hemen hepsi tek bir tipin çeşitlemeleridir... hepsi aynı tipin değişik halleridir (Demiralp, 1995: 98).

Eseri çözümlenmeye yönelik ele aldığımız **tutarlılık görünümü (büyük yapı)**, öykünün esas olan anlam derinliğini ve anlam katmanlarını bize sunar. Çalışmada, tutarlılık öğeleri olan genelleştirme, özelleştirme, sebep-sonuç ilişkisi, karşılaştırma ve karşıtlık ilişkilerinden hareketle metnin bölümleri arasındaki anlam bütünlüğü ve tutarlılığı sağlanmıştır.

Özelleştirme bağlantısı Uzun Subaşı (1995)'nin ifade ettiği üzere, metnin büyük yapısına yönelik olarak, metnin söze dökülmemiş asıl değerlendirilmesi gereken bölümünün, metin çözücünün zihninde oluşturulmasında belirgin değerler taşımaktadır (s. 118). Metinde geçen kişiler, nesnelere, olaylar ve durumlar ile ilgili ayrıntıların aktarılmasında cümleler arasındaki "özelleştirme" bağlantısından yararlanılmaktadır (Yılmaz, 2008: 36). Atay hikâyede sıklıkla yer verdiği biz hikâyeciler, bizim hikâyelerimiz, bizim için gibi özelleştirme ifadelerini kullanır. Yazarın anlatımında, biz hikâye satıcıları, öteki satıcılar ve okuyucular olarak gruplar

söz konusudur. Bu durum bir nevi “Aydınla-halk kopukluğu”na işaret etmektedir. Bu en önemli konulardan biridir” (Gürsoy, 2007: 348-350 akt. İnci, 2007: 348-350) denilebilir. Yazar bu durumu bir bölümde öyküde hikâyeye satıcısının, diğer satıcıların acıklı hayatlarını anlatan öyküler yazdığını ama tek dinleyicisini dahi kaybettiğini hatta bunları dinlerken bunları dinlerken ayrancının *bile* uyuyakaldığını alegorik şekilde aktarmıştır.

“Aslında ben memur ya da esnaf olarak nitelendirilmek istemiyordum; biz sanatçıydık. ”. (s. 187), “Ben kızıyordum istasyon şefine: Bizi 248. maddenin kapsamına sokarak elimizden hikâyeleri neredeyse zorla almasını biliyordu.” (s. 189) ifadeleriyle “ben karşıydım”, “ben kızıyordum” vurgularını yapar. Bunlar da yazarın, hem bu öyküde hem genel olarak başkarakterleri “toplumsal baskının bireyleri sokmaya çalıştığı kalıpları reddetmesi”. (Köksal Dinler, 2014: 493) durumunu somutlaştıran bir örnek olarak düşünülebilir.

Genelleştirme de bir diğer tutarlık unsurudur ve özelleştirmede olduğu gibi metnin anlamsal yapısına yönelik ipuçları vermektedir. Günay’ın (2001) da ifade ettiği gibi **genelleme**, **özelleştirme** ve örneklendirmelerin, yazarın iletmek istediğini somutlama işlevi vardır. Örneğin Atay’ın “biz sanatçıydık, ayrıcalıkta olmalıydık” ifadesi aslında derin yapıda bir probleme işaret eder: “Burada gizliden bir aydın ironisi yapmıştır Atay. “Ayrıcalıklı olmalıydık” kompleksine ne kadar bu ayrıcalıktan uzak olduklarını göstererek cevap verir. Hikâyeciler de diğer sucuk-ekmek, ayran ve elma satıcıları gibi bir hengâme ortasında satış yapmaktadırlar.” (Köksal Dinler, 2014: 502). Burada Atay, bireyden hareketle topluma yönelik sunar eleştirisini. Rahatsızlık duyduğu bu sorunları dile getirirken, anlatıcı/kahramandan hareketle tüm sanatçıların toplumdaki yeri ve değerini sorgular. Bu bağlamda da ironiyi bir eleştiri yöntemi olarak sıklıkla kullanır. İroni bireyi ve bireye içkin toplumu hedef almaktadır (Demiralp, 1987: 8). İronik metinlerde “... metnin gerisinde ağır bir eleştiri vardır... Ayrıca anlatımda bir üst bakış ve ince bir alay kendini hissettirir. Ama bu alay, bildik küçümsemeye işaret eden bir tavır olmayıp bu acınası olaya duyulan tepkinin bir sonucu olan karşı koyuştur... Kısaca ironi, açık övgüyü ya da eleştiriye gizleyen dolaylı bir anlatım yoludur (Tosun, 2011: 281). **Karşılaştırma unsurunun** kullanımında da aynı problem karşımıza çıkar. Zira bu unsurun kullanımında da memur, esnaf ve hikâyeciler arasında bir karşılaştırma yapılmış, aydınların yaşadıkları sıkıntılar birtakım absürd ve ironik unsurlarla birlikte verilmiş, aydın-halk arasındaki kopukluk yansıtılmıştır. Karşılaştırma ögesi derin anlamın ortaya konulması noktasında yazara bir kolaylık sağlamıştır. “Yazarın /sanatçının bir esnaf gibi bir pazarıcı gibi bağıra çağıra satmak zorunda oluşu, bir başka deyişle edebiyat yapıtının bir metaya dönüşme süreci anlatılmaktadır.” (Gürsoy, 2007: 348-350 akt. İnci, 2007: 348-350). Yazar da bu karşılaştırma odağından hareketle rahatsızlık duyduğu problemlere işaret etmiştir.

Bir diğer tutarlılık unsuru olan **sebep-sonuç ilişkilerine** bakarsak; Oğuz Atay, öykünün başından beri verdiği “öykü satıcılığı” absürlüğünü sebep-sonuç ilişkileri ile daha da canlı tutmaktadır. Çünkü; bu absürd durum, yazar tarafından sebepleri ve sonuçlarıyla açıklanmaktadır: “Hikâyeler bir iki kere satılmadı mı eskiyor, onlara müşteri bulmak güçleşiyordu. Çünkü güncel konuları işleyen hikâyeler yazıyorduk ve bir iki günlük modası geçmiş hikâyeleri uzattığımız zaman yolcular yüzlerini buruşturarak, “Bunları biliyoruz, yeni

şeyler yok mu?" diyerek bayat hikâyelerimizi suratımıza fırlatıyorlardı" (s. 187). Yazar, hikâye yazarlarının memur mu yoksa esnaf mı yoksa sanatçı mı olduğu tartışmalarını, gerçek hayattan örnekler vererek gerçekçi ve mantıklı gerekçelerle sunar. Yazar, cümleler arası sebep-sonuç ilişkisine, kendi üslubunu oluşturan ironi ögesini ön plana çıkartarak yer vermektedir. Dolayısıyla "Buradaki ironi ciddiyetin sakladığı bir alay değil, alayın ardındaki ciddiyet" (Dinler Köksal, 2014: 502) durumunda olmaktadır. Akatlı (1982)'nin aktardığı gibi Atay'ın hemen bütün öykülerde abartmaya yaslanması göz önüne alındığında, abartılanın aslında gerçeğin ta kendisi olduğuna dikkat edildiğinde, Atay'ın aslında eleştirisini çağın gerçeklerine yönelten bir yazar olduğu ortaya çıkar. Yazar, gerçekliğin ironisini sunar.

Atay, tutarlık ögelerinden bir diğeri olan **karşıtlık** kullanımlarına da eserinde yer vermiştir. Hikâyenin sonlarına doğru "zaman" kavramını yitiren anlatıcının durumu karşıtlık ve bağıntı ögeleri kullanılarak sunulmuştur: "Çünkü artık genç yahudi yoktu; bir süre önce ölmüştü. Ne var ki istasyon şefi, ben daha bu istediğimi belirtmeye fırsat bile bulamadan bir gün -bir süre önce- kunduracıyla göründü. Yani genç kadın bir süre önce gitmişti. Bir gün -yani bir süre sonra- bir yolcu daha önce -bir süre önce- kendisine satmış olduğum hikâye hakkında ağır eleştirilerde bulundu. Sayfa numaraları da karışıktı. Ben de ona bir haftadır aç olduğumu söyledim. Hayır söylemedim. Bunu başka bir yolcuya -bir süre sonra- söyledim. Bir süre önceki yolcuya her şeyi bilerek yaptığımı anlatmaya çalıştım" (s. 195). Oğuz Atay'ın yapıtında yine sıklıkla karşımıza çıkan bir izlektir aklın karışması, gerçeklikten kopmaya başlamak. Bu sadece bir izlek olarak da kalmaz çoğu zaman kurgunun asli bir parçası haline gelir. Aklın karışması bellek kaybını gündeme getirir (Gürsoy, 2007: 355).

Öykünün dili sadedir. Açıklayıcıdır. Samimidir. Cümleler uzun ve karmaşık değildir. "Yazınsal yaratımın diliyle yansıtılması çok güç bir durum, ilgi çekici ve belki de gücünü dolaysız anlatım biçiminden ve yalın dilinden alan olağanüstü bir öykünün ortaya çıkmasına yol açmıştır" (Gümüş, 2007: 270). Metin derin anlamlıdır. "Oğuz Atay, yaşamın gerçekliğinde saklı duranı, yazının saklı değerleriyle birleştirmekte ve yalın bir öykü dünyası içinde insanın gizlerini açmakta benzersiz ustalardan (Gümüş, 2007: 270). Öyküde insan ismi kullanılmaz. Zira bu durum, "Oğuz Atay'ın kahramanları genellikle aynı karakterde insanlardır. Onlar umutsuz, uyumsuz, topluma yabancılaşmış kişilerdir ve buhranlı bir ruh haline sahiptirler"(Köksal Dinler, 2014: 492) olarak yorumlanabilir. Durum bildiren eylemler ağırlıktadır: "Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya'yı bir durum öyküsü olarak niteler"(Gümüş, 2007 akt. Akım, 2011: 264).

Görüldüğü üzere hikâyede tespit edilen bağdaşıklık ve tutarlık ögeleri yazarın üslubuna ve metnin anlamlandırılmasına yönelik açık veya örtük bazı ipuçları sunarlar. Zira Dilidüzgün (2008), de ifade ettiği gibi "öğrencilerin bir öykünün konusunu daha da önemlisi ana düşüncesini bulabilmesi için öykünün küçük ölçekli yapısında yer alan dil ögelerinden ve düzeneklerinden yola çıkılarak çalışmalarını gerekmektedir (s. 186). Yüzey yapı ve derin yapı daima vermek istediği bir şeylerin temsilcisidir. Atay'ın hemen bütün eserlerinde görülen bir özelliktir bu. "Aysbergin görünmeyen yüzüne verilen referanslardır" (Özbay, 1992: 258).

Örneğin Köksal Dinler (2014)'in de ifade ettiği gibi öykünün sonunda, müşteri ironisi, okuyucu gerçeğine dönüşmüştür. “Bir rüya” olan⁹ hikâyede popüler edebiyat ve aydın eleştirisi göze çarpmaktadır. Yazar halk-aydın kopukluğunu, toplumda gördüğü ve rahatsız olduğu birtakım problemleri parmakla göstererek işaret etmez. Bunları ironi, simge ve alegoriyle sunar: “Ülkenin bu ıssız köşesinde birkaç kişiden ibaret küçük topluluğumuzda huzur içinde yaşamayı beceremiyorduk” (s. 193). Onun üslubunda hâkim olan bu ironi, “zekâ parlıtısıyla bir gerçeğin deşifre edilmesidir. İronist bir söz, retorik ustasıdır ve ironi hiç şüphesiz bir üst dildir (Tosun, 2011: 281). “Öyküdeki gerçeküstü atmosfer, yer yer sembolik okumalara olanak verebilecek nitelikte metaforlarla bezelidir” (Akım, 2011: 259).” Zira bu türlü kullanımların da, “öğrencilerin dilin farklı kullanım biçimleri ile karşılaşmalarını ve sözcük dağarcıklarını artırmaya katkı sağladığı” (Aydın ve Torusdağ , 2014: 110) dile getirilmiştir.

Özetle, istasyonda tek başına kalan anlatıcı yalnızlaşmanın, istasyonda diğer satıcılarla yan yana öykü satan yazarlar toplum-halk kopukluğunun, istasyon şefinin kanunlardan hareketle yazarlara gösterdiği tutum, toplumdaki suçluluk, yabancılaşma, değersizleştirme gibi sorunların derin yapıdaki anlamlarıdır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki “Bütün yazınsal metinler farklı yorumlara açıktırlar ve hiçbir zaman bir kısa öykünün tek bir doğru yorumu yoktur” (Erden, 1998: 24).

Dilidüzgün (2008) çeşitli metindilbilimsel inceleme ve etkinlik çalışmalarının öğrencilerin okuma alışkanlığı geliştirme ve eserlerde verilen mesajları çözebilmelerine katkı sağladığını ifade etmiştir. “Öğrencinin okumaktan zevk alabilmesi için özellikle yazınsal yapıtlarda metnin yüzeysel yani bir anlamda küçük ölçekli yapısındaki ipuçlarını kullanarak metnin derin yapısına yani vermek istediği iletiye ulaşma zevkini tatması gerekmektedir. Okuma sürecinin sonunda öğrenci adeta bir bulmacayı çözme hazzını duymalıdır ki; başka bulmacaları da çözmek istesin, başka yapıtları da okuma arzusu içinde doğsun. Çünkü metinlerin yüzeysel yapılarında yer alan sözcükler ve dil kullanımları, yazarların yalnızca iletmek istedikleri düşüncelerini ifade etmek ve okurda hedefledikleri davranış değişikliklerini gerçekleştirmek için seçtikleri araçlardır (s. 17). Bu bağlamda, metindilbilimsel çözümlerinin öğrencinin okuma ilgisini arttırdığı, okuma becerisini geliştirdiği; bunun yanında konuşma, yazma becerilerine yönelik de kazanımlar sağladığı çeşitli çalışmalarda da (Yılmaz ve Topal, 2010; Can, 2012; Aydın ve Torusdağ, 2014; Çifci 2014; Gökçe, 2013; Çintaş-Yıldız 2015) dile getirilmiştir. Dolayısıyla bu becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitim-öğretim sürecinde gerek öğretim programları gerekse ders kitaplarında metindilbilimsel çözümle etkinliklerine yer verilmelidir.

⁹ Öykünün esin kaynağı Atay'ın gördüğü rüyadır (Akım, 2011: 261). Kurgu çatısı rüya aracılığıyla bilinçaltının ya da bilinçdışının derinliklerinden yazara esinlenmiştir” (Ecevit, 2009: 497).

KAYNAKÇA

- Akatlı, F. (1982). *Korkuyu beklerken. Korkuyu beklerken üstüne. İstanbul: İletişim Yayınları.*
- Akbayır, S. (2006). *Cümle ve metin bilgisi.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akım, M. S. (2011). *Anlaşılmamak kâbus, anlaşılmağa bir düş. "Korkuyu beklerken gelenler" Oğuz Atay öyküleri üzerine yazılar.* (Derleyen: Hilmi Tezgör). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksan, M. ve Aksan, Y. (1991). Metin kavramı ve tanımları. *Dilbilim Araştırmaları*, 90-104.
- Aksan, D. (1999). *Şiir dili ve Türk şiir dili.* Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (1997). *Anlambilim anlambilimin konuları ve Türk anlambilimi.* Ankara: Engin Yayınları.
- Alan, Y. (1994). *Lisan ve insan.* İzmir: TÖV Yayınları.
- Atay, O. (2001). *Korkuyu beklerken.* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ayata Şenöz, C. (2005). *Metinbilim ve Türkçe.* İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Aydın, M. (2007). *Dilbilim el kitabı.* İstanbul: 3F Yayını.
- Aydın, İ. (2012). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı'nın "duygular" temasındayer alan okuma metinlerine metindilbilimsel bir yaklaşım. *Turkish Studies*, 7(3), 381-407.
- Aydın, İ. (2013). İlköğretim Türkçe 8. sınıf öğrenci çalışma kitabı'nın "duygular" temasında yer alan etkinliklere metindilbilimsel bir yaklaşım. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 25-55.
- Aydın, İ. ve Torusdağ, G. (2013). Lamartine'in göl "le lac" şiirine metindilbilimsel bir yaklaşım. *Turkish Studies*, 8(10), 105-114
- Aydın, İ. ve Torusdağ, G. (2014). Türkçe öğretimi çerçevesinde yazınsal bir metin çözümleme örneği olarak Refik Halit Karay'ın garip bir hediye'si. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/4, 109-134.
- Bayraktar, N. (2004). *Dil Bilimi.* Ankara: Nobel Yayınları.
- Can, R. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarında paragraf düzeyinde bağdaşıklık ve tutarlılık.* Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Coşgun Ögeyik, M. (2008). *Metinlerarasılık ve yazın eğitimi.* Ankara: Anı Yayıncılık
- Şahin, V. (2013). Oğuz Atay'ın romanlarında toplumsal yabancılaşma. *Turkish Studies*, 8/9, 2313-2322.
- Coşkun, E. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri.* Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çeltek, A. (2008). *Türkçede boş artgönderimin söylem-edimbilimsel işlevleri.* Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çintaş Yıldız, D. (2015). 8. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarında bağdaşıklık kullanımları. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 163-186.
- Çifci, M. (2014). Dil öğretimi. İsmet Çetin (Ed.), . *Dil ve edebiyat öğretim yöntemler içinde* (s. 125-173). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demir, T. (2006). *Peyamı Safa'nın "yalnızız" adlı romanının metindilbilimsel çözümlemesi.* Yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Demiralp, O. (1995). *Okuma defteri.* İstanbul: YKY.

- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dilidüzgün, Ş. (2010). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Ecevit, Y. (2009). "Ben buradayım..." *Oğuz Atay'ın biyografik ve kurmaca dünyası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Elyıldırım, S. (2008). Ömer Seyfettin öykülerinde art gönderim kullanımı. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (36), 121-146.
- Erden, A. (1998). *Kısa öykü ve dilbilimsel eleştiri*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Gökçe, B. (2013). Kanıtlayıcı metinlerin metin dilbilimi açısından çözümlenmesi: Bilgisayar yalnızlığı örneği. *International Journal of Language Education and Teaching*, (1), 10-34.
- Göktürk, A. (1988). *Okuma uğraşı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gül, M. (2015). Sait Faik Abasıyanık'ın semaver adlı hikâyesinde metindilbilimsel bağdaşıklık görünümleri. *International Journal of Social Science*, (31), 135-148.
- Gümüş, S. (2007). Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?" *Oğuz Atay'a armağan- Türk edebiyatının oyun/bozan'ı*. (Yayına Hazırlayan: Handan İnci). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Günay, D. (2001). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gürsoy, M. (2007). Demiryolu hikâyecileri'nin ubormetenga'sı. *Oğuz Atay'a armağan- Türk edebiyatının oyun/bozan'ı*. (Yayına Hazırlayan: Handan İnci). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Güven, A. Z. (2014). Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde bağdaşıklık ve tutarlılık. *International Journal of Language Academy*, 2/4 Kış, 509/699.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İnci, H. (2007). *Oğuz Atay'a armağan- Türk edebiyatının oyun/bozan'ı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kılıç, V. (2002). *Dilin işlevleri ve iletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Köksal Dinler, S. (2014). Oğuz Atay'ın korkuyu beklerken hikâye kitabında ironinin kullanımı. *Turkish Studies*, S. 9/9, 489-504.
- MEB (2005). Türk edebiyatı ile dil ve anlatım dersi öğretim programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Oralış, M., Ozil, Ş. (1992). Metindilbilimsel yaklaşımla yazınsal bir metni çözümlenme denemesi. *Dilbilim Araştırmaları*. 37-51.
- Özbay, H. (1992). *Abdülhamid Süleymanoğlu Çolpan'ın şiirleri (metin-aktarma-inceleme)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özkan, B. (2004). Metindilbilimi, metindilbilimsel bağdaşıklık ve Haldun Taner'in onikiye bir var adlı öyküsünde metindilbilimsel bağdaşıklık görünümleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1).
- Toklu, O. (2003). *Dilbilime giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Torusdağ, G. (2013). Metindilbilime genel bir bakış ve metindilbilimsel bir çözümlenme örneği olarak Ömer Seyfettin'in "ilk cinayeti". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 42-84
- Tosun, N. (2011). *Yabancılaşma, aydın eleştirisi ve ironi: Oğuz Atay öyküleri. "Korkuyu beklerken gelenler" Oğuz Atay öyküleri üzerine yazılar*. (Derleyen: Hilmi Tezgör). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzun Subaşı, L. (1995). *Orhon yazıtlarının metindilbilimsel yapısı*. Ankara: Simurg Yayıncılık.

-
- Uzun Subaşı, L. (2003). Yazma süreci ve öğretimi. *Türkçe sözlü ve yazılı anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını. 74-94.
- Uzun Subaşı, L. (2006). Öğrencilerin yazılı anlatım sürecindeki metinselleştirme sorunları. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 693-701.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yılmaz, E. (2005) "Karanfiller ve domates suyu hikâyesi'ne metin dilbilimsel bir yaklaşım", *Sait Faik Abasıyanık'ı anma günleri (18-19 Ekim 2004)*. *bildiriler*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Yılmaz, E. (2007). Sait Faik'in ilkbaharı: Bir ilkbahar hikâyesi. *Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 125-136.
- Yılmaz, E., Jahiç, N. (2008). "Vire" hikâyesi üzerine metindilbilimsel bir inceleme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30-41.
- Yılmaz, E. ,Topal, Z. (2010). Türkçe öğretiminde metindilbilimsel çözümleme yönteminin uygulanması. *TÜBAR-XXVII-Bahar*, 775-788.
- Yılmaz, E. (2010). *Uygulamalı metin bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.